

ške vede iz novejšega časa in moram reči, da so ob vsej tehnični skromnosti izdelane skrbno in kažejo izredno delovno bogastvo. Kar se mi zdi še posebej pomembno v stroki pa je to, da ne goji več samo neke vrste oboževanja antikvarnih vrednot, ampak da ji je enako pomembno raziskovanje oblik življenja današnjega sveta, torej vsega, kar predstavlja način človekovega življenja, ljudstva, pa naj gre za materialno kulturo, načine in oblike opravljanja vsakdanjih in nevsakdanjih del ali pa za elementarno duhovno kulturo itn. Vse je enako dragoceno. Tudi antikvarno zanimanje za patriarhalni svet je še vedno spoštovano in cenjeno.

Republiški komite za kulturo si že nekaj časa prizadeva oživljati med drugim tudi ljudsko umetno obrt. Tu moram poudariti, da je vaša stroka pokazala zelo hiter in strokoven refleks. Ta akcija ima podporo celotne družbe: od Gospodarske zbornice in Izvršnega sveta do mladinskega lista Pionir, kjer šolska mladina zbira predmete pa tudi znanja o njihovem izdelovanju. Ne gre pa samo za pragmatične namene — da bi obogatili ponudbo turističnih spomenikov — še bolj dragocen je podtek stvari: ustvarjanje in krepitev zavesti, da izvirmo iz neke tisočletne kulture, v kateri se je nabralo marsikaj vrednega, nekaj takega, kar nas tudi zmeraj znova identificira kot civilizacijo, ki je naravnana v lepoto in ne samo v dnevni, delovni optimizem. Na drugi, folkloristični strani, pa imamo zdaj že zbirko ljudskih pesmi, verzifikacij iz NOB, ki dosega že okrog osem tisoč besedil. To je fantastičen, do patetičnosti in dramatičnosti pomemben podatek o načinu življenja nekega maloštevilnega naroda, ko je smrtno ogrožen. Narod je želel takrat tudi s pesmijo, z notranjo trdnostjo, moralno silo, pokazati voljo po svobodi.

Vse teme, ki jih prebiram v kongresnem programu, kažejo strokovno odprtost. Tudi razprava o ljudstvu in narodu se mi zdi v današnjih časih karseda pomembna in aktualna. Zdi se, da naša mnogonacionalna skupnost poskuša ali preskuša svoja stališča, svoj odnos in koncepte naše sožitne skupnosti na tem področju.

Ob tem pozdravnem nagovoru bi lahko polamentiral v zvezi s hudimi časi, s stabilizacijo, z nerešenimi možnostmi itn, kakor je zadnje čase moda. Tega ne bom storil zaradi tega, ker mi takšni dogodki (ki jih je to jesen že nekaj bilo) kažejo, da je treba verjeti v neuničljivost in neomejenost ustvarjalnega duha in poštenega dela. Znano je, da prav na področju kulture, kulturnega in znanstveno-raziskovalnega dela zmeraj dobimo veliko več, kakor pa v to investiramo. Znano je reklo, ki kroži tudi po Evropi, da je to področje edino, na katerem se dogajajo stvari tudi po ničelni tarifi. To se pravi, da ni treba vložiti ničesar. Tu je entuziazem, tu je volja, tu je svoboda ustvarjalnega duha. Ko pa človek vidi še takšen topel, lep in globok kulturen sprejem občine, ki ni med najbogatejšimi, pa Zdravilišča Rogaška Slatina, potem sploh ni nobenega razloga več za lamentiranje, ampak za nekaj drugega: ob takšni priložnosti sklenemo med sabo tisto, kar nam ni potrebno vedno znova sklepati, saj je to v naravi tega dela samega, ki črpa svojo notranjo moč iz samega sebe. Tu je treba vztrajati, kakršna koli je že situacija. Družba ob vseh svojih poštenih naporih ni zmožna nikoli plačati vsega opravljenega dela. Toda tisti neplačani presežek vrednosti se vedno znova nabira v notranjo, skrito zakladnico družbe, iz katere potem ta črpa moči in sile v časih stiske.

In še pozdrav: tu v Rogaški Slatini se nataka in vre iz nedrj zemlje zdravje v obliki vode, ki so jo že pred tristo leti na Dunaju prodajali za goldinar steklenico. Želeli bi Vam, da bi prav tu v Rogaški Slatini, med odličnimi gostitelji, tudi iz globin Vaše stroke privrelo znanje, privreli dogovori in novi pogledi. Želim vam, da bi bili ti drevi kar se da plodni za stroko, da bi bili plodni za krepitev in širjenje vaših človeških in prijateljskih odnosov. Želim Vam nadvse rodovitno delo in prijetno bivanje — v imenu Republiškega komiteja za kulturo in tudi v imenu vlade SR Slovenije.

Pozdrav predsednika skupščine občine Šmarje pri Jelšah tov. Antona Dirnbeka

Tovarišice in tovariši

V imenu SO ŠMARJE pri Jelšah Vas iskreno pozdravljam v naši sredini. Veseli smo, da ste si za prvi skupni kongres jugoslovanskih etnologov in folkloristov izbrali prav našo občino oz. Rogaško Slatino. Človek želi poznati zgodovino okolja, v katerem živi, ga ohranjati pa tudi spreminjati, da mu bolje služi za zadovoljevanje njegovih življenjskih in delovnih potreb. To hotenje je toliko močnejše, kolikor bolj je človek navezan na svoje okolje. Njegov ponos pripadnosti kraju je prav gotovo utemeljen v bogastvu zgodovine tega prostora. Dolga in burna je zgodovina prebivalcev teh krajev. Ponosni smo na stoletja, ko so naši predniki s svojim delom oblikovali podobo kraja, gradili domovanje in obdelovali zemljo, na njej trpeli in uživali njene sadove. Čutili so se povezani s to zemljo, ljubili so jo, branili in tudi obranili pred sovražniki. Vsa ta stoletja vrenja in hotenja, ustvarjanja, uspehov in neuspehov, so zapustili sledove na zemlji in prebivalcih.

Za ves svet, v katerem danes živimo, je značilen nesluten razvoj znanosti in tehnologije, ki postajata pglavitna dejavnika materialnega in kulturnega razvoja ter združevanja in integracije v družbi. Ta proces pa hkrati grozi, da bo že tako načeto identiteto starih ljudskih izročil in načina življenja še bolj potisnil v pozabo in razširil mnenje, po katerem naj bi bila naloga znanosti le razvijanje tehnologije in pridobivanje materialnih dobrin. S tem pa bi, seveda, nepopravljivo okrnili naše narodne in narodnostne zgodovine, izgubili del samega sebe in ostali veliki dolžniki prihodnjim generacijam. A vendar so vaše dosedanje delo in neusahljiv entuziazem, pa tudi ta kongres zagotovilo, da se kaj takega ne bo zgodilo. Del naše občine je z republiškim zakonom vključen v spominski park Trebče in sicer z namenom, da se ohranijo zgodovinska izročila, povezana z življenjem, in delom Josipa Broza-Tita in NOB, zgodovinski spomeniki iz časov kmečkih uporov v 16. stoletju, naravnane vrednosti in značilnosti tega območja. Ta vključitev naj omogoči hitrejši razvoj teh krajev, obiskovalcem pa uživanje naravnih in kulturnih vrednot v tem prostoru. Pri izvajanju zakona smo šele na začetku in se trenutno žal bolj ukvarjamo z organizacijskimi kakor z vsebinskimi problemi in nalogami. Z marsičem se naši delovni ljudje in občani ponašajo, marsičesa ne poznajo, v vseh pa tli želja, da spoznajo sledove preteklosti, dojamajo utrip sedanosti in zaznajo vizijo prihodnosti. Delo, ki ga boste v teh dneh opravili v naših krajih, bo zagotovo pomagalo zapolniti del te vrzeli in za to se vam že vnaprej zahvaljujemo. Želim da bi se med nami najbolj prijetno počutili in kongresu želim veliko plodnega dela.

Pozdrav generalnega direktorja zdravilišča Rogaška Slatina tov. Bizjaka

Spoštovani gostje, udeleženci prvega skupnega kongresa jugoslovanskih etnologov in folkloristov, iskreno dobrodošli v Rogaški Slatini! Sprejmite najlepše pozdrave našega kolektiva, da bi se čimprijetneje počutili med nami, da bi bil vaš delovni dogovor čimbolj ploden in koristen.

V tristopedesetih in več letih, kolikor obstoja in se razvija Rogaška Slatina, smo imeli v gosteh milijone najrazličnejših znamenitih in manj znamenitih, zdravja

potrebnih in naključnih gostov. Vendar pa je vaš današnji zbor za nas morda najbolj dragocen in po svoje posebej pomemben in simboličen. Vaše plemenito, za naše narode in za našo narodnostno bit, tako pomembno delo in poslanstvo, Vaše prvo skupno srečanje v Rogaški Slatini, daje poseben poudarek zdravilišču in je nagrada za naša prizadevanja ter nam zbuja ponos. Najstarejše jugoslovansko zdravilišče, kjer so se več sto let srečevali gostje vseh narodnosti Jugoslavije in kjer so osveščeni, ob oddihu, snovali tudi skupne akcije za ohranitev in razvoj narodnostne zavesti, je gotovo pravo okolje za Vaš prvi skupni kongres. Delavci zdravilišča si v sedanjem času posebej prizadevamo, da bi naše goste z vseh delov sveta čim bolj seznanili z našimi navadami in običaji, etnološkim bogastvom in folkloro. Tu pa se naša poslanstva srečujejo. Vaš pristop je seveda veliko bolj dosleden in poglobljen. Kakor koli že, če bi razmišljali dalje, bi gotovo našli še več skupnega, kar nas združuje. Upamo, da bo ravno ta kongres prispeval k temu, da jih odkrijemo in da bo kongres tudi nam pomagal, da svoje delo na tem področju razširimo in popestrimo. Radi bi Vam zagotovili, da se zavedamo pomena srečanja, da posebej cenimo Vaše delo in se bomo zato tudi posebej potrudili, da bi se teh nekaj dni med nami tudi resnično prijetno počutili. Še enkrat Vam v imenu zdravilišča izredkam iskreno dobrodošlico in Vam želimo prijetno bivanje in plodno delo.

Nato sta kongres pozdravila še dr. Tvrto Čubelić v imenu izvršnega in programskega sekretarja svetovnega kongresa etnologov in antropologov in v imenu izvršnega sekretarja svetovnega slavističnega kongresa in Marija Kiss v imenu madžarskih etnologov in folkloristov.

KONGRESNA DISKUSIJA

1. plenarna tema: KOZJANSKO

Razprava o Kozjanskem v šmarskem kulturnem domu je dala le iztočnice za razmišljanje o etnološki oživitvi pokrajine.

Voditelj pogovora M. TERSEGLAV je udeležence spomnil na referate v kongresnem zborniku in opozoril, da prireditelji kongresa namenoma niso vključili v zbornik več referatov o Kozjanskem, da se problematika ne bi razdrobila na različna področja in na obrobne probleme. Referati so le osnovna informacija o Kozjanskem. Boljše ponazorilo je bil izlet, saj smo se spoznali z nekaterimi etnološkimi posebnostmi pokrajine pa tudi z njenimi ekonomskimi, umetnostnozgodovinskimi, naravovarstvenimi idr. problemi.

Voditelj razgovora je opozoril na nekatere vidnejše in pomembnejše postaje ekskurzije (Bistrica, Kumrovec, Trebče, Podsreda, Pilštajn, Šmarje) in povabil udeležence, da predstavijo svoje poglede na morebitne perspektive za kulturni razvoj pokrajine. Nekateri pokrajinske in kulturne znamenitosti same po sebi govorijo za muzej na prostem in za etnopark. Umetnostnozgodovinski spomeniki s cerkvami, gradovi itn. predstavljajo vrh t.i. elitne — fevdalne kulture, ob tem pa so za etnologa še važnejši drugi spomeniki — hiše, gospodarska poslopja, delavnice itn., a veliko hitreje propadajo, ker se hitro spreminja način življenja, s tem pa tudi okus in potrebe prebivalstva. Tako kakor sodobni način življenja pa je tradicionalni kulturi "nevaren" umetnostnozgodovinski ali bolje estetski vrednostni kriterij, ki v zaščito ne zajema vseh starih vaških hiš, obrtniških delavnic, gospodarskih poslopij itn., ki so vse za etnologa lahko zelo povedne, vendar brez umetniške vrednosti.

M. TERSEGLAV je nato povabil jugoslovanske etnologe in folkloriste, da bi na podlagi referatov in vtisov z izleta posredovali morebitne rešitve za zaščito etnoloških spomenikov Kozjanskega in za vključitev spominskega parka Trebče—Kumrovec v življenje. Posvaril je pred romantičnim pogledom, ki ne upošteva današnjega življenja in potreb prebivalcev tega področja. "Romantično" je lahko misliti, če je na voljo denar, tega pa za kulturne spomenike ni. Posebno ne na Kozjanskem. Terseglav je podal svoj pogled na bodočo kulturno podobo Kozjanskega. Opozoril je na akcijo SO Šmarje pri Jelšah, ki si prizadeva obnoviti grad v Podsredi in kjer je mnogo stvari že narejenih. Kozjansko je območje kmečkih uporov in revolucionarnega vrenja, zato je predlagal, da bi grad v Podsredi z bližnjo okolico postal osrednji muzej slovenskega fevdalizma. V ta muzej bi vključili grad z "elitno" kulturo fevdalizma, kulturne objekte in tlačansko "vznožje" z restavriranimi stavbami tipične kozjanske kmečke arhitekture, kasnejše obrtniške delavnice, ki bi v muzeju na prostem opravljale svojo funkcijo in ne bi bile mrtvi muzejski objekti. Rešitev etnoloških spomenikov zahteva dosti denarja in vzdrževanja, ki ga ne zmore Kozjansko samo; muzej bi se moral vzdrževati sam. Zato bi morali razpravljalci misliti na praktične, ekonomske povezave in rešitve.

Z. PALČOK je svoj pogled pojasnil ob primeru Kumrovca, ki je danes muzej na prostem. Na prvi pogled gre za etnopark, ki mu ni kaj očitati. Podrobnejši pregled pa pokaže, da je Kumrovec brez življenja. Ljudi so preselili, hiše so postale mrtvi in dragi spomeniki. Objekti samevajo brez življenja in vsebine. Kljub restavratorski polepšanosti so v vasi ukinjene vse vaške komunikacije, vas je brez ljudi, brez lokalov itn. Etnologija bi morala z objekti oživeti tudi vsebino in muzej na prostem napolniti z življenjem. Palčok je zato opozoril slovenske kolege, da bi pri morebitni obnovi Kozjanskega to upoštevali.

